

DOMINGO, Andreu (ed.) (2016)

*Inmigración y diversidad en España. Crisis económica y gestión municipal*

Barcelona: Icaria, 238 p.

ISBN 9788498887266

El llibre que es presenta és un excel·lent treball que aborda amb rigor un tema de gran actualitat: la diversitat de la població com a conseqüència del *boom* immigratori viscut a l'Estat espanyol i l'impacte de la crisi econòmica. Si bé és cert que nombrosos treballs han tractat l'evolució de la immigració i els efectes de la crisi, pocs han examinat amb deteniment la diversitat.

L'obra planteja l'anàlisi de la diversitat des de tres dimensions. En primer lloc, des d'una perspectiva demogràfica i espacial, mesura la diversitat poblacional tant a escala municipal com inframunicipal; en segon lloc, des de la pràctica i el discurs, examina la gestió local de la diversitat, una de les grans aportacions del treball; i en tercer lloc, dos exemples il·lustren aspectes on es concreta la diversitat: el primer fa referència a l'estructura de les llars i el segon a la segregació residencial de dos casos gairebé oposats (el de la població marroquina i el de la població sud-asiàtica).

Aquestes dimensions estructuraren el contingut del llibre en tres parts i s'articulen entorn de vuit capítols.

La primera part del llibre analitza en dos capítols, i des d'una perspectiva demoespacial, les pautes d'assentament de la immigració internacional: el primer capítol mostra l'evolució del procés d'integració territorial dels immigrants estrangers als municipis espanyols i l'augment de les àrees compartides, i destaca que la crisi no ha transformat, en essència, aquest patró i que els enclavaments s'associen a la població nascuda als països de l'entorn europeu comunitari; el segon capítol estudia la diversitat poblacional a escala intrametropolitana de les sis àrees

metropolitanes més grans d'Espanya a escala inframunicipal posant de manifest la seva heterogeneïtat. Tots dos capítols es nodreixen del padró continu com a font principal.

La segona part del llibre aborda un aspecte de gran rellevància i, fins ara, poc o parcialment tractat com és la gestió municipal de la diversitat en el context de crisi econòmica a l'Estat espanyol; i una de les grans aportacions resideix en la metodologia d'anàlisi des del discurs dels mateixos tècnics.

Tres capítols conformen aquest apartat. En el primer, que tracta sobre la gestió local de la immigració als inicis de la crisi econòmica, a partir d'enquestes en línia passades a tècnics de 144 municipis de les comunitats de Catalunya, Madrid i Andalusia, i més enllà de les especificitats de cada comunitat autònoma, es posa de manifest que el retall pressupostari i el qüestionament de la viabilitat dels estats del benestar semblen haver esgotat la capacitat inclusiva i han dissolt l'especificitat de la immigració com a categoria d'intervenció. El segon i el tercer capítols —i aquesta és una de les aportacions més originals del llibre— analitzen el discurs de la diversitat relatada pels mateixos tècnics locals partint d'un ardu treball qualitatiu de 64 entrevistes semiestructurades fetes en 54 municipis. Tot i l'existència de treballs sobre immigració utilitzant la tècnica de l'anàlisi del discurs, aquesta no s'havia aplicat a agents locals d'immigració malgrat ser un dels elements fonamentals en l'articulació i la pràctica de les polítiques d'integració d'immigrants a Espanya. L'anàlisi del seu discurs reflecteix com s'ha anat vertebrant la gestió de la diversitat a l'Estat espanyol, abans i des-

prés de l'esclat de la crisi; com, de forma reactiva, els ajuntaments van anar donant resposta a les demandes plantejades per l'arribada d'una nova població; com l'explosió de la crisi econòmica va transformar la immigració i va precaritzar la vida, no només d'immigrants sinó també d'autòctons, ja que es van ajustar els recursos i es van reestructurar els serveis, i com la diversitat —malgrat ser present com a finalitat— resta ajornada per la urgència d'evitar conflictes i garantir la convivència. El tercer capítol de l'apartat aborda les fissures del discurs de la diversitat sota el títol «la temptació pigmentocràtica» i posa de manifest la laxitud en el discurs d'allò que és políticament correcte.

La tercera part del llibre il·lustra dos exemples on es concreta la diversitat. Està conformada per tres capítols: el primer fa referència a l'estructura i la composició de les llars de les persones immigrades, i el segon i tercer analitzen la concentració i diversitat territorial de dues poblacions immigrades: la marroquina i la sud-asiàtica. Malgrat l'existència de nombrosos treballs sobre l'estructura i la composició de les llars a Espanya, pocs han analitzat amb deteniment les característiques de les llars de la població immigrada en comparació amb les característiques de les llars de la població autòctona. En aquest sentit, el primer capítol de l'apartat constitueix una innovadora aportació en estudiar la tipologia de les llars dels immigrants (a partir del cens) i caracteritzar la vulnerabilitat segons la relació amb l'activitat, el nivell d'instrucció i les característiques de l'habitatge de les persones immigrades. El capítol mostra noves trajectòries d'estratificació social que no sempre coincideixen amb els reptes que plantegen les llars i les famílies de la població autòctona.

El segon capítol de la tercera part estudia les pautes residencials de la població marroquina a Espanya fixant l'atenció en la concentració i el sorgiment de possibles

enclavaments. L'anàlisi posa de manifest la dispersió i el creixement de la diversitat als espais de concentració de la població marroquina. El tercer capítol de l'apartat, centrat en l'anàlisi de la població sud-asiàtica, mostra la reducció de la segregació residencial, revela el cas de Madrid i Barcelona com a municipis de màxima concentració i posa l'exemple de Lavapiés i el Raval com a barris de màxima diversitat de la població d'aquest origen. En tots dos capítols s'utilitza el padró continu com a font principal.

Aquest llibre es presenta com a producte del treball del Grup d'Estudis de Demografia i Migracions (GEDEM) del Centre d'Estudis Demogràfics, dirigit pel Dr. Andreu Domingo. L'obra recull la recerca orientada a l'emergència de la diversitat i l'impacte de la crisi econòmica i s'ha realitzat amb el finançament del Ministeri d'Economia i Competitivitat a través de dos projectes concedits: «¿De la complementariedad a la exclusión? Análisis sociodemográfico del impacto de la crisis económica en la población inmigrada» i «Diversidad, segregación y vulnerabilidad: análisis sociodemográfico», i d'una subvenció atorgada pel Programa RecerCaixa al projecte «Assentament de la població immigrada, canvi demogràfic i gestió municipal de la interculturalitat». El grup té una llarga i consolidada trajectòria en l'estudi de les migracions internacionals, igual que els deu autors que signen els capítols, la majoria investigadors vinculats al Centre d'Estudis Demogràfics: Hicham Acheback, Jordi Bayona-i-Carrasco, Juan Galeano, Singh Nachatter Garha, Pau Miret, Rocío Treviño, Xiana Bueno (Departament de Sociologia de la Universitat de Harvard), Amparo González-Ferrer (Instituto de Geografía y Demografía del Consejo Superior de Investigaciones Científicas) i Albert Sabater (Centre for Population Change i Departament de Geografia i Desenvolupament Sostenible de la Universitat de Saint Andrews), dirigits per

Andreu Domingo, investigador principal del grup i sotsdirector del Centre d'Estudis Demogràfics, tots ells de reconegut prestigi.

Es tracta d'una obra de gran actualitat i qualitat, que aporta potents elements d'anàlisi sobre la diversitat a l'Estat espanyol. Ofereix, primer, una exhaustiva, minuciosa i rigorosa anàlisi empírica demoespacial atenent a les pautes d'assentament territorial de les persones immigrades segons el seu origen tant a escala municipal com inframunicipal —diagnòstic necessari per al coneixement de les estratègies residencials i l'impacte del canvi de cicle econòmic— però, sobretot, aportant innovadors i interessants elements de reflexió sobre la construcció del discurs de la diversitat en la gestió municipal a partir de

l'experiència dels tècnics locals d'immigració i posant sobre la taula els reptes que la diversitat entraña en un context de crisi. El llibre no només té interès acadèmic per als científics socials sinó que també és de gran utilitat per a legisladors, polítics, gestors i tècnics, ja que contribueix a la consideració d'elements d'interès en la gestió i la pràctica de la diversitat.

*Cristina López Villanueva*

Universitat de Barcelona

Facultat d'Economia i Empresa

Departament de Sociologia

clopez@ub.edu

<https://doi.org/10.5565/rev/dag.451>

